

Biografia

1861-1882

Aristides Bonaventura Joan Maillol neix el 8 de desembre del 1861 a Banyuls de la Marenda, al Rosselló. Passa la infància amb les seves dues ties fadrines, Llúcia i Clara Maillol, i amb l'avi patern, Rafael Maillol, que havia sigut patró de barca. Comença a dibuixar de ben petit, i als catorze anys pinta el seu primer quadre, una marina **que representa la platja de Banyuls amb el cap d'Ona al fons.**

Als divuit anys és expulsat de l'internat i torna amb la família a Banyuls. Al cap de poc d'arribar funda una revista de la qual és l'únic redactor, il·lustrador, impressor i client. El títol de la revista és *La Figue* i, més tard, *Le Journal d'un ennuyé*. Aquesta revista té una tirada d'un sol exemplar.

Dibuixa al museu de Perpinyà, decideix ser pintor, insisteix a la seva tia Llúcia perquè n'hi doni el vist-iplau, l'obté i se'n va a París, on es presenta unes quantes vegades a l'examen d'ingrés de l'École des Beaux-Arts. El suspenen per «incapacitat». A la pel·lícula de Jean Lods i Claude Roy *Aristide Maillol, sculpteur* (1943), Maillol explica per mitjà de quins ardits seguia les classes a l'École des Beaux-Arts sense estar-hi matriculat.

1883-1892

Maillol sol·licita una subvenció al Consell General dels Pirineus Orientals, i se li concedeix. Després de molts intents, el 17 de març del 1885 l'admeten finalment a l'École des Beaux-Arts. Entra a la secció de pintura i escultura. Els seus mestres són Jean-Paul Laurens, Gérôme i, sobretot, Cabanel. Durant aquesta època parisenca d'estudis i privacions emmalalteix a causa de la mala alimentació i l'hauran d'hospitalitzar unes quantes vegades. Coneix Bourdelle, tan pobre com ell, i hi fa amistat.

A l'estiu torna a Catalunya, primer a Banyuls, a casa de la seva tia Llúcia, i després a Barcelona, on el seu germà gran, Rafael, s'havia instal·lat com a marxant de vi als anys 1870.

A París, avorrit de l'ensenyament que rep a l'École des Beaux-Arts, queda colpit per l'art de Gauguin i comença a interessar-se per la tapisseria, que estudia sobretot al museu de Cluny. Fa la coneixença de Gauguin, que l'anima a continuar.

1893-1899

Exposa amb regularitat al Salon de la Société Nationale des Beaux-Arts —fins a la inauguració del Salon d'Automne—, on envia tapissos, fustes esculpides, petites escultures i peces de terrissa esmaltada. També exposa unes quantes vegades al Salon de la Libre Esthétique de Brussel·les. Gauguin dóna compte d'aquest Salon a la revista *Essais d'art libre*.

Les dificultats financeres que passa fan que es replantegi viure a la capital, i decideix tornar al Rosselló per crear a Banyuls un taller de tapisseria. Agafa dues noies, Angèlica i Clotilde Narcís, perquè treballin per a ell. S'enamora de Clotilde i torna a París amb ella. La misèria i la necessitat l'obliguen a acceptar l'ajuda de George-Daniel de Montfreid, que acaba acollint la jove parella a casa seva. Comença a esculpir cap al 1895.

Maillol i Clotilde es casen a París el 7 de juliol del 1896. El 30 d'octubre neix a Banyuls l'únic fill de l'artista, Lluçà Josep Rafael Maillol, que serà pintor, no es casarà i morirà sense descendència el 14 de juny del 1972.

Comença a esculpir cap al 1895, any en què també exposa *Concert campestre* a la Casa de la Vila de Banyuls de la Marenda. Aquest tapís li havia estat encarregat per la princesa Bibesco, a qui havia conegut poc abans.

Maillol coneix la princesa Bibesco, que li encarrega un tapís. Instal·lat des del 1897 a Villeneuve-Saint-Georges, treballa per primera vegada en un estudi de debò. Coneix Picasso, que el visita.

1900-1910

A casa seva es reuneixen els seus amics nabís: Maurice Denis, Ker Xavier Roussel, Édouard Vuillard, Thadée Natanson, Pierre Bonnard, el poeta Marc Lafargue, el pintor hongarès Rippl-Rónai i, més tard, Henri Matisse. Una estreta amistat unirà aquests artistes al llarg de tota la seva vida. «Cinquanta anys d'amistat sense cap núvol», dirà Maurice Denis.

S'uneix a Esteve Terrús, Gustau Violet, Lluís Bausil, Emile Gaudissard i George-Daniel Monfreid per formar el primer grup artístic del Rosselló. El col·lectiu, apostant per una descentralització cultural, presenta les seves obres al públic nord-català a través de la creació d'un saló. El primer Saló dels Artistes Rossellonesos del 1901 tindrà continuïtat amb les edicions de 1902, 1903, 1907 i 1912.

La feina de tapisser afecta la vista de Maillol i l'obliga a abandonar de forma definitiva aquest ofici. Es dedica exclusivament a l'escultura. Fa peces de terrissa que els seus amics Bonnard, Vuillard i Renoir admiren fins a l'extrem de representar-les en unes quantes obres seves. Vuillard ensenya les escultures de Maillol a Ambroise Vollard, que n'hi compra. Tot i aquestes vendes, la situació material de l'artista continua sent crítica. Maillol produeix moltes estatuetses, sobretot de terrissa. Abandona la fusta i aprofita tots els seus temes per recrear-los en bronze.

Al 1902 participa en una exposició col·lectiva a la galeria de Berthe Weill, organitzada pel marxant català Pere Manach. Vollard organitza, a la Rue Lafitte, la seva primera exposició individual, de 33 obres. Octave Mirbeau l'elogia i li compra unes quantes estatuetses. Maillol comença una gran estàtua que serà *Mediterrània*.

Al 1903, Maillol exposa a la Nationale un relleu en guix, *Dona banyant-se*. S'instal·la a Marly-le-Roi per ser més a prop dels seus amics Denis, Roussel i Vuillard. **Rep la visita de Josep Clarà i Joaquim Sunyer.** Mirbeau lloa públicament Maillol i el proposa per al projecte d'un monument a **Émile Zola**.

Al 1904, Maillol exposa per primer cop al Salon d'Automne, on presenta dos bustos de terrissa i dos bronzes. Meier-Graefe dedica a Maillol un capítol del seu llibre sobre l'art modern.

Seguint els consells de Rodin, el comte Harry Kessler fa la coneixença de Maillol a la galeria de Vollard. El comte Kessler es converteix en l'admirador més fervent de Maillol i en el seu mecenes. És el final de la misèria, i també el final d'una vida obscura. Primer éxit al Salon d'Automne del 1905 amb un guix de *Mediterrània*. Kessler compra *Mediterrània* i encarrega a Maillol un alt relleu de dos personatges, un home i una dona, que es titularà *El Desig*, i, més tard, una escultura de mida mitjana, *El ciclista*.

Gide, Mirbeau, Denis i Barbusse l'aclamen. Aquests amics li aconseguen l'encàrrec del monument a Auguste Blanqui, *L'Acció encadenada*. Amb l'ajuda del comte Kessler, Maillol ven a un col·leccionista alemany, Karl Ernst Osthaus, una estàtua de pedra més gran que el natural, *Nimfa* o *Serenitat*. Fa el retrat de Renoir a Essoyes.

Maillol s'interessa i participa en la vida cultural i artística de les comarques gironines prenent part a les activitats de l'Associació Athenea i integrant-se al cercle format per Prudenci Bertrana, Carles Rahola, Xavier Montsalvatge, Miquel de Palol i Dídac Ruiz.

Aquesta proximitat cultural fa que contracti com a ajudants primer un jove escultor de Camprodon, Joaquim Claret (1906-1910), i més tard, seguint la recomanació de Bertrana, el prometedor Ricard Guinó (1910-1913).

L'admiració per l'Antiguitat també el du a fer excursions a Empúries, on la Junta dels Museus de Barcelona, conjuntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, comença les primeres campanyes d'excavacions.

El 25 d'abril del 1908 embarca a Marsella amb el comte Kessler per fer un viatge per Grècia; Hugo von Hofmannsthal s'hi afegeix a Atenes. En tornar acaba *El Desig* i *El ciclista*. Treballa en una gran obra, *La Nit*. A l'octubre s'erigeix el monument a Blanqui a Puget- Tenièrs, però no s'inaugura.

A l'agost del 1909 Maillol fa donació d'un bronze de *Mediterrània* a la Vila de Perpinyà, que s'emplaça al pati de la Casa de la Vila tres anys després.

Fa els primers boixos per il·lustrar les *Bucòliques* de Virgili per encàrrec del comte Kessler. Al Salon d'Automne del 1910 exposa una estàtua en guix, *Pomona*, que tindrà un èxit considerable en la premsa artística internacional i una primera crítica favorable en la premsa parisenca, que fins aleshores havia estat muda. Un col·leccionista rus, Morozov, compra *Pomona* i encarrega a Maillol tres escultures més: *L'Estiu*, *La Primavera* i *Flora*. Aquestes obres tindran Maillol enfeinat del 1910 al 1912. Maillol s'imagina una noia caminant per l'aigua: un tors sense braços ni cap. El realitzarà en tres estats successius del 1912 al 1921. D'aquest tors naixerà *Illa de França* al 1925.

1911-1914

Exposa tapissos a la galeria Bernheim-Jeune. Fa tots els boixos de les *Bucòliques*, que no apareixeran fins passada la guerra, al 1926. Gràcies a la intervenció dels seus amics, rep l'encàrrec del *Monument a Cézanne* destinat a ser emplaçat a Ais de Provença. La vila d'Ais rebutjarà el monument.

Del 1910 al 1914 visita els seus amics artistes Enric Casanovas, Manolo Hugué, Pablo Picasso, Deodat de Severac i Joaquim Sunyer, que s'instal·len a Ceret.

Des del 1906 Maillol fa recerques per fabricar un tipus de paper que acaba mostrant al comte Kessler. Aquestes recerques porten els dos homes a Girona el març del 1912 per visitar-hi una fàbrica de paper. Aprofiten l'estada per veure Bertrana i Rahola. De retorn a París, el comte es decideix a finançar una petita indústria per manufacturar el paper d'acord amb el procés concebut per Maillol. Situat al llogaret de Montval, a prop de Marly-le-Roi, el negoci no triga a fer-se gran i passa a les mans del seu nebot, Gaspar Maillol, que el revindrà el 1925. La primera filigrana del Paper de Montval porta les inicials de Maillol i de Kessler coronades per *Mediterrània*.

Pocs dies abans que esclati la guerra, Kessler telegrafia des d'Alemanya: «Maillol, enterri les estàtues, que ve la guerra!» Aquest telegrama costa molts maldecaps a Maillol, que es veu obligat a demostrar a les autoritats que no és cap espia.

1918-1929

Maillol comença la seva gran estàtua *La Venus del collaret*. Les viles de Ceret, Portvendres i Elna li encarreguen monuments commemoratius en pedra.

Al Salon d'Automne del 1921 exposa *Banyista vestida*. Al del 1922, *Bust de noia*, en pedra, i *Pomona*, en bronze. Al 1923 rep l'encàrrec estatal d'una *Mediterrània* en marbre.

Al 1922 Maillol participa en l'homenatge a Esteve Terrús, traspassat recentment, organitzat per la Colla del Rosselló i la Vila de Perpinyà, fent donació del bust que havia fet del pintor anys abans.

L'any 1925 els amics de Maillol formen un comitè de subscripció perquè s'erigeixi el *Monument a Cézanne* rebutjat per la vila d'Ais. Al final, la ciutat de París compra el monument, però no s'arriba a instal·lar. Maillol acaba *Illa de França*.

Apareixen les primeres obres sobre l'artista: de Maurice Denis (París: Crès); d'Alfred Kuhn (Leipzig: Seemann); *Aristide Maillol, sculpteur et litographe*, de Marc Lafargue (París: Frapier), i «Aristide Maillol», de Christian Zervos (*L'Art d'Aujourd'hui* [París], núm. 7). Al 1926 el seu amic, el poeta nord-català Pere Camo, publica un estudi monogràfic sobre la seva obra (París: Gallimard), i Feliu Elias li dedica un capítol sencer a *L'Escultura catalana moderna* (Barcelona: Editorial Barcino, Col·lecció Enciclopèdia Catalunya).

Primera exposició individual als Estats Units, a l'Albright Art Gallery de Buffalo.

Al 1926, Maillol exposa un *Tors* al Salon d'Automne, i, al 1928, el guix acabat de *La Venus del collaret*. Aquell mateix any exposa a la Goupil Gallery de Londres i a la galeria Flechteim de Berlín.

Va a Alemanya, on coneix Albert Einstein.

Després d'una campanya de premsa, el *Monument a Cézanne* acaba instal·lant-se al jardí de les Tulleries al 1929, no gaire lluny de la *Mediterrània* en marbre adquirida per l'Estat francès al 1923.

1930-1944

Al 1930 rep l'encàrrec del *Monument a Claude Debussy* i treballa en el projecte del monument als morts de la vila de Banyuls. Comença una estàtua que constituirà la figura central del grup de les *Tres nimfes*. Visita Kessler a Weimar i viatja a Berlín.

Al 1931 apareix *Belle Chair* de Verhaeren, un llibre il·lustrat amb boixos i litografies de Maillol.

Al 1933 fa una gran exposició individual a la Brummer Gallery de Nova York, s'inaugura el *Monument als morts de Banyuls* i, a l'agost i el setembre, es fa una gran retrospectiva de l'artista a la Kunsthalle de Basilea.

Al 1934, Maillol instal·la personalment, ajudat pel seu fill, el monument funerari en plom *El sepulcre de Hoffmann* al cementiri de Basilea.

Primera visita a Banyuls d'un representant dels poders públics, Jean Cassou, que, delegat per Georges Huisman, director general de Belles Arts, fa les primeres adquisicions de bronzes de Maillol per a l'Estat francès. La ciutat de París compra un bronze d'*Illa de França* al 1935.

Al 1935 Maillol viatja a Barcelona per ser al costat de Josep de Togores a la inauguració de la seva exposició a la Sala Parés. L'amistat entre els dos artistes havia nascut arran d'un **encontre a Banyuls a la primavera del 1921**. Al 1936 fa un viatge a Itàlia en companyia de l'escultor Pimienta.

Acaba el grup de les *Tres nimfes* al 1937. La gran exposició «Maîtres de l'art indépendant» del Petit Palais, durant l'exposició universal, dedica tres sales a Maillol. Treballa en *La Muntanya* per al Musée National d'Art Moderne de París.

Al 1938, Maillol rep l'encàrrec de fer un monument de pedra per a la vila de Tolosa de Llenguadoc, *L'Aire* («En homenatge a les tripulacions pioneres de la línia França-Amèrica del Sud»). F. Jourdain obté del comitè Henri Barbusse que s'encomani a Maillol un monument a la memòria d'aquest escriptor.

Al 1939 apareix *Chansons pour Elle* de Verlaine, il·lustrat per Maillol, que comença els dibuixos per a les *Geòrgiques* de Virgili, que no es publicaran fins al 1950. John Rewald publica una important obra sobre Maillol, el primer llibre dedicat a l'artista als Estats Units.

A París, Maillol estudia la tècnica del fresc i en realitza uns quants, i al setembre del 1939 es retira a Banyuls, a la muntanya, on torna a dedicar-se a la pintura.

Durant la Guerra Civil es preocupa de l'infortuni dels seus amics catalans. Envia diners a Josep de Togores perquè pugui continuar treballant. Acabada la guerra, fa les gestions necessàries per permetre el trasllat a Banyuls de Joaquim Sunyer, que viu amb grans dificultats a L'Isle-Adam. A Banyuls, Maillol es retroba amb altres exiliats republicans com Josep Maria de Segarra, Ferran Soldevila i Alexandre Plana. Durant aquest període Maillol visita sovint Pau Casals, refugiat a Prada de Conflent.

Apareix el *Livret des Folastries* de Ronsard, il·lustrat per Maillol i editat per Vollard.

Com que no obté el finançament necessari, Maillol renuncia a fer el monument a Henri Barbusse i recupera els drets sobre aquesta estàtua monumental, que es convertirà en *El Riu*. Comença la seva última estàtua, *Harmonia*, que no podrà acabar.

Treballa en l'inventari de la seva obra amb la seva ajudant i model, Dina Vierny, que l'assabenta de la seva activitat en la resistència i dels problemes que té per fer travessar la frontera a les persones que, perseguides pels alemanys, han d'abandonar França a corre-cuita. Maillol s'avé a ajudar-la, i posa a la seva disposició l'estudi de Puig del Mas, on els refugiats poden passar la nit. Maillol li ensenya personalment l'abrupte camí de muntanya que condueix a la llibertat. La primera organització de guies i passadors de la frontera francoespanyola rep el nom de «xarxa Maillol».

Maillol pinta i dibuixa molt. Als vuitanta-dos anys treballa una mitjana de deu hores diàries.

El 15 de setembre del 1944 fa una visita a Raoul Dufy, que s'ha refugiat als Banys de Vernet, al Conflent. El doctor Nicolau l'hi porta amb cotxe, i tenen un accident. Maillol queda ferit de la mandíbula, i perd la facultat de parlar. El porten a les Germanetes dels Pobres, on escriu els seus últims pensaments en una llibreta escolar. Mor d'urèmia a casa seva, a Banyuls, el 27 de setembre.